

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Освітньо-професійна програма	«Психологія»
Факультет	Педагогічний
Кафедра	Психології
Семестр	4
Кількість кредитів	6
Мова викладання	українська

Викладач	к.психол.н., доц. Терновик Наталія Анатоліївна
Контактна інформація	nato4ka66@ukr.net

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

Анотація	Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» буде корисна майбутнім психологам, які прагнуть оволодіти уявленнями про психологічні закономірності, характеристики, етапи, умови і критерії успішного протікання процесів засвоєння знань, моральних норм та принципів, формування світогляду та переконань на кожному віковому етапі розвитку. Основними перевагами дисципліни є практична спрямованість та формування у студентів систематизованих психолого-педагогічних уявлень, теоретичних знань і практичних умінь про специфіку психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу, підходи до періодизації психічного розвитку особистості та основні психологічні закономірності процесу навчання та виховання. При викладанні дисципліни активно застосовуються ситуаційні завдання, кейси, тренінгові вправи, ділові ігри, презентації, методики психодіагностики тощо.
Мета та цілі	Вивчення цієї дисципліни дає можливість студенту розвивати професійне мислення, надавати допомогу в осмисленні ключових явищ вікової та педагогічної психології та її основних аспектів. Ознайомлення з широким спектром психологічних понять дисципліни дасть можливість студентам застосовувати отримані знання з вікової та педагогічної психології для організації діяльності і спілкування особистості в різні вікові періоди, для створення умов, що сприяють конструктивному психічному розвитку людини. Знання, здобуті при вивченні курсу є підґрунтям для подальшої поглибленої фахової спеціалізації практичних психологів.
Результати навчання	Ознайомитись із теоретичними та методологічними основами вікової та педагогічної психології як науки на різних етапах її розвитку. Оволодіти понятійним апаратом науки, засвоїти стратегії та методи навчально-виховної роботи на кожному віковому етапі. Навчитись практично застосовувати різні концепції, методи та прийоми навчання та виховання з урахуванням психологічних закономірностей розвитку особистості в умовах навчально-виховного процесу та його цілей. Сформувати відповідальне ставлення до ролі педагога, прагнення вдосконалювати
Soft skills: соціально-	

психологічні аспекти професійної компетентності, що відповідають заявленим цілям програми	свою педагогічну майстерність, підвищувати свої професійні вміння на основі систематичної роботи з науковою літературою та вивчення здобутків науки на сучасному етапі її розвитку. Враховувати в навчально-виховному процесі сензитивні періоди розвитку людини та вікові особливості дитини в психолого-педагогічній роботі. Орієнтуватися на нормативи кожного вікового періоду у психодіагностичній та психокорекційній роботі. Аналізувати витоки психологічних проблем індивіда в його онтогенезі. Обґрунтовувати сучасні погляди на вікові і психологічні закономірності процесів засвоєння знань та морально-етичних норм і принципів. Постійно вдосконалювати свою професійну майстерність та педагогічні здібності.
Пререквізити	Базові знання з дисциплін: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Основи психологічного консультування», «Основи психокорекції».

СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Тема	План, короткі тези	Завдання
1. Вікова та педагогічна психологія як наука	Предмет та завдання вікової та педагогічної психології. Зв'язок вікової та педагогічної психології із психологічними дисциплінами та іншими науками. Галузі вікової психології: дитяча психологія, психологія молодшого школяра, психологія підлітка, психологія ранньої юності, психологія дорослої людини, геронтопсихологія (психологія старості). Розділи педагогічної психології. Історія виникнення і розвитку вікової психології як науки та основні етапи становлення педагогічної психології. Методологічні принципи та методи вікової та педагогічної психології.	Експрес опитування, складання термінологічного словника, реферат «Внесок українських вчених у розвиток вікової та педагогічної психології».
2. Теорії та періодизація психічного розвитку	Уявлення про психічний розвиток у роботах С. Холла (теорія рекапітуляції). Уявлення про психічний розвиток у роботах Дж. Локка (теорія «чистої дошки»). Класичний психоаналіз (ортодоксальний). Теорія та періодизація З. Фрейда. Теорія і періодизація Е. Еріксона (неопсихоаналіз). Біхевіоризм (Дж. Уотсон, Дж. Годфруа, К. Флейк-Хобсон, Б. Скіннер) про особливості розвитку дитини. Основні положення теорії соціального наuczіння. Три способи формування поведінки: позитивне і негативне підкріплення, покарання, відсутність підкріплення. Генетична психологія про закономірності розвитку інтелекту. Гуманістична психологія (К. Роджерс, А. Маслоу, В. Франкл, С. Сатір, Ш. Бюлер) про закономірності дитячого розвитку. Теорія та періодизація Ж. Піаже. Культурно-історична концепція Л. С. Виготського.	Експрес опитування, складання термінологічного словника, психологічне есе на тему «Сензитивні та критичні періоди в житті дитини».

<p>3. Загальна характеристика розвитку психіки людини в онтогенезі</p>	<p>Поняття розвитку: форми, властивості, критерії та закони розвитку. Специфіка та показники психічного розвитку людини. Основні закономірності психічного розвитку дитини: нерівномірність, інтеграція психіки, пластичність і можливість компенсації. Біологічні та соціальні фактори психічного розвитку. Генотип та вроджені якості організму. Дозрівання як передумова психічного розвитку. Біогенетичний та соціогенетичний підходи до розвитку психіки дитини. Активність особистості як фактор психічного розвитку. Проблема рушійних сил психічного розвитку. Навчання і розвиток: взаємозв'язок та взаємовплив. Поняття рівня актуального розвитку і зони найближчого розвитку. Інтеріоризація та екстеріоризація як механізми розвитку в процесі навчання. Психічний розвиток та діяльність. Соціальна організована діяльність як основа психічного розвитку. Поняття провідної діяльності.</p>	<p>Експрес опитування, складання термінологічного словника. Реферат / презентація «Роль спадковості у розвитку людини».</p>
<p>4. Психологічні особливості розвитку дошкільника та молодшого школяра.</p>	<p>Пренатальний період розвитку. Криза новонародженості. Соціальна ситуація розвитку новонародженого: дитина психологічно злита з матір'ю, єдність: «Дорослий → Дитина». Основні новоутворення. Основне протиріччя: Загальна характеристика анатоמו-фізіологічного розвитку немовляти. Соціальна ситуація розвитку: Розвиток форм спілкування протягом першого року. Основні новоутворення: Основне протиріччя віку. Криза першого року життя. Розвиток особистості дитини раннього віку. Криза 3-х років. Прояви. Динаміка. Значення. Соціальна ситуація віку. Загальна характеристика умов психічного розвитку в дошкільному віці, особливості розвитку видів діяльності і форм спілкування з дорослими і однолітками. Продуктивні види діяльності. Елементи праці і навчання. Їх роль у розвитку дошкільника. Новоутворення віку. Розвиток внутрішнього плану свідомості. Розвиток емоцій. Психологічна готовність до шкільного навчання. «Криза семи років». Навчальна діяльність як провідна. Структура та загальні закономірності формування навчальної діяльності. Розвиток мотивів навчання. Формування системи ставлення до школи, вчителя, навчальних обов'язків. Новоутворення віку. Розвиток пізнавальних процесів та особистості дитини.</p>	<p>Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, реферат / презентація «Завдання, загальна та спеціальні цілі сучасного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку». Написати рекомендації на тему : «Що повинні робити батьки, щоб розширити самостійність дитини при спілкуванні її з зовнішнім предметним світом?»</p>

<p>5. Психологія підлітка та старшокласника</p>	<p>Особливості фізичного і фізіологічного розвитку підлітка. Соціальна ситуація розвитку підлітка. Проблема провідної діяльності підлітка. Особливості навчальної діяльності підлітка. «Криза» в підлітковому періоді. Переорієнтація спілкування з дорослими на спілкування з ровесниками. Перебудова взаємин з дорослим. Формування життєвих цінностей. Становлення „Я” підлітка. Новоутворення підліткового періоду: почуття дорослості, потреба в самореалізації та суспільному визнанні, прагнення до самоствердження, моральний характер самосвідомості, вміння підпорядковуватись нормам колективного життя. Акцентуації характеру. Новоутворення юнацького віку. Готовність до самовизначення. Розвиток самосвідомості і образу „Я”. Навчальна діяльність у юнацькому віці. Криза юнацького віку. Мрії та ідеали в юнацькому віці. Психологічні особливості вибору професії.</p>	<p>Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, психологічне есе на тему: «Виховання і формування соціальних установок старшокласника».</p>
<p>6. Навчання як умова розвитку особистості.</p>	<p>Основні лінії психічного розвитку в процесі навчання й виховання. Типи навчання. Класифікація видів навчання. Поняття про учіння й учіння. Механізми й закони учіння. Зарубіжні та вітчизняні концепції учіння. Компоненти навчальної діяльності. Вікові особливості навчальності та їх діагностика.</p>	<p>Експрес опитування, складання термінологічного словника, реферат / презентація «Основні напрями реформи школи та завдання педагога із вдосконалення процесу навчання учнів».</p>
<p>7. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя</p>	<p>Специфіка й структура педагогічної діяльності. Професійно значущі якості особистості вчителя. Сутність педагогічного спілкування, його функції. Особистість педагога як предмет психологічного дослідження.</p>	<p>Експрес опитування, складання термінологічного словника, підготовка тестів, реферат / презентація «Педагогічні конфлікти: чинники, розвиток та шляхи подолання».</p>

ЛІТЕРАТУРА ТА НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

1. Бараболя, Л. В. Педагогічний ринг "Педагогічна творчість. У чому її суть?" / Л. В. Бараболя // Географія : наук.-метод. журн. – 2013. – № 15/16. – С. 43–48.
2. Бочелюк В. Й., Зарицька В. В. Педагогічна психологія: Навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2007. 248 с.
3. Варій М.Й., Ортинський В.Л. Основи психології і педагогіки: навч.пос. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 256-374.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навч.посіб./ О.В.Скрипченко., Л.В.Долинська., З.В.Огороднійчук. та ін. –К: Просвіта. - 416с.- 2013.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навч.посіб./ О.В.Скрипченко., Л.В.Долинська., Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. Посібник /Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. — 2-е вид., випр. та доп. — Харків: „ОВС”, 2002.— 400с.

6. Власова О. І. Педагогічна психологія: [Навч. посібник.] / О. І. Власова. Київ: Либідь, 2005.- 400с.
7. Возрастная и педагогическая психология: хрестоматія: [учеб. пособие] для студ. высш. учеб. заведений / сост.: И. В. Дубровина, А. М. Прихожан, В. В. Зацепин. 5-е изд., стер. Москва: Академия. – 2008. 368 с.
8. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001. – 576 с.
9. Галіцина, Л. 10 законів успіху : організаційно-психологічна гра / Л. Галіцина // Управління освітою. – 2011. – № 16, серпень. – С. 13–16.
10. Д'ячкова Т.В. Педагогіка професійно-технічної освіти: Навчальний посібник. – Херсон: Айлант. – 2003. – 476 с.
11. Іваній О. М. Організаційні засади формування правової компетентності майбутнього вчителя / О. М. Іваній // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С. 39–44.
12. Задіранова, Г. В. Тренінг формування професійної успішності майбутніх педагогів / Г. В. Задіранова // Практична психологія та соціальна робота. – 2012.
13. Запорожцева, Ю. Тренінги для і про педагогів / Ю. Запорожцева // Управління освітою. – 2011. – № 24, грудень. – С. 14-15.
14. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія: (курс лекцій): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Кутішенко; М-во освіти і науки України, Ін-т соц. робота та упр. НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ: Центр навч. л-ри. – 2005. 128 с.
15. Лекції з педагогічної психології: навчальний посібник / М. М. Заброцький, Ю. Г. Шапошникова. Херсон: Грінь.– 2017. – 144 с.
16. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: навчальний посібник / Т. М.Лисянська. Київ: Каравела. – 2012. – 248 с.
17. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: практикум: [Навч. посібник] /Т.М Лисянська. Київ: Каравела – 2009. – 128с.
Управління освітою. – 2012. – № 2, січень. – С. 10–12. – Вкладка: Психологія управління.
18. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Харків: „ОВС”, 2002. – 400 с.
19. Павелків Р. В. Педагогічна психологія: (теоретичні концепції та практикум): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків, М. М.Заброцький. Рівне. – 2003.– 297 с.
20. Педагогіка: Навчальний посібник. – Харків: ТОВ „Одіссей”, 2003. – 352 с.
21. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М.Галузяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов. – 2-е вид., випр. і доп. – Вінниця: „Книга – Вега”, 2003. – 416с.
22. Педагогічна психологія: навч. посіб./ О. П. Сергеєнкова та ін. Київ:ЦУЛ. – 2012.– 168 с.
23. Педагогічна психологія: хрестоматія: навч. посіб. / упоряд. Л. В.Долинська. Київ: Каравелла. – 2014. – 368 с.
24. Подоляк Л. Г. Основи педагогічної психології (психологія виховання) [Навч. посібник] / Л. Г. Подоляк, О. П. Главник. Київ: Главник .– 2006. – 112с.

25. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення): Навч.-метод посібник. / В. М.Поліщук. Суми: ВТД «Університетська книга». – 2004. – 330с.
26. Прасол Д. В., Литвиненко І. С. Вікова та педагогічна психологія: мультимедійний навчально-методичний посібник. Миколаїв: Арнекс. – 2016. –150 с.
27. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч.посіб. Київ: Академвидав. – 2007. – 424 с.
28. Сиротенко Г.О. Шляхи оновлення освіти. Науково-методичний аспект: Інформаційно-методичний збірник. – Х.: Видав. гр. „Основа”, 2003. – 96с.
29. Соловей М.І., Спіцин Є.С., Кудіна В.В. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя в кредитно-модульній системі організації навчання: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2008. – 377с.
30. Сергєєнкова О.. Педагогічна психологія. Навчальний посібник / Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О.. Київ: Центр учбової літератури. – 2012. – 168 с.
31. Степанов О. М. Педагогічна психологія: навч. посіб/ О. М. Степанов.Київ: Академвидав. – 2011.– 416 с.
32. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання // Педагогіка: Хрестоматія / Уклад.: А.І. Кузмінський, В.Л.Омеляненко. – К.: Знання – Прес, 2003. – 700 с.
33. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академвидав, 2003. – 528 с.
34. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 358 с.
35. Alm D. On the reasonableness of moral judgments / D. Alm // Social theory a practice. – Tallahassee, 2000. – V. 26. – №2. – P. 251-277.
36. Bell B. S., Wiechmann D., Ryan A. M. Consequences of organizational justice expectations in a selection system / B.S. Bell, D. Wiechmann, A.M.Ryan//Journal of Applied Psychology. – 2006. – V. 91. – P. 455-466.
37. De Cremer D., Ruitter R.A.G. Emotional reactions toward procedural fairness as a function of negative information / D. De Cremer, R.A.G. Ruitter // The Journal of Social Psychology. – 2003. – V. 143. – P. 793-795.
38. Maes J., Kals E. Justice beliefs in school: distinguishing ultimate and immanent justice / J.Maes J., E. Kals // Social Justice Research. – 2002. – V. 15. – P. 227–244.
39. Skitka L.J. Of different minds: an accessible identity model of justice reasoning / L.J. Skitka // Personality and Social Psychology Review. – 2003.– V. 28.– P. 286-297.

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна політика	Здобувач освіти зобов'язаний відвідувати всі заняття згідно розкладу, не спізнюватися. Дотримуватися етики поведінки. Працювати з навчальною літературою, з літературою на електронних носіях і в Інтернеті. При пропуску лекційних занять проводиться усна співбесіда за темою. Відпрацьовувати практичні заняття. Виконати індивідуальне завдання.
Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку.
Політика щодо академічної доброчесності	Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із

використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

ОЦІНЮВАННЯ

Нарахування балів

Види оцінювання	Бали
Змістовий модуль 1 (теми 1-5)	60
Підсумковий контроль (теми 1-7)– залік	40

Розподіл балів для оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни